

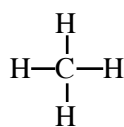
NOMENKLATUR (kort version)

ALKANER mättade alifatiska kolväten

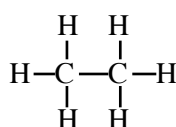
Acykliska: C_nH_{2n+2}

<u>Namn</u>	<u>Molekylformel</u>	<u>Namn</u>	<u>Molekylformel</u>
Metan	CH_4	Hexan	C_6H_{14}
Etan	C_2H_6	Heptan	C_7H_{16}
Propan	C_3H_8	Oktan	C_8H_{18}
Butan	C_4H_{10}	Nonan	C_9H_{20}
Pentan	C_5H_{12}	Dekan	$C_{10}H_{22}$

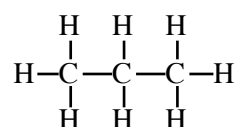
Strukturformler

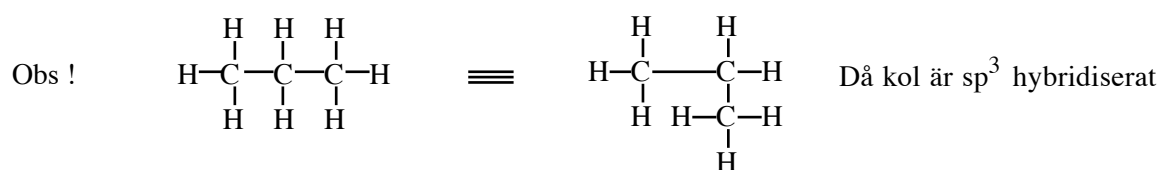
metan

etan

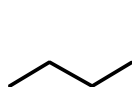

propan

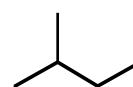
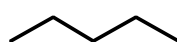

Det finns två olika butaner och tre olika pentaner

Strukturer med streckformler:

butaner

pentaner

Föreningar som har olika strukturformler men samma molekylformel kallas **ISOMERER**

Det finns alltså tre isomera pentaner. Dessa har olika fysikaliska egenskaper, t.ex. kokpunkt.

De bör därför ha olika namn.

ALKYLGRUPPER, ALKYLSUBSTITUENTER

<u>m</u> etyl	(Me-)	CH ₃ —	sek. <u>b</u> etyl	$\text{CH}_3\overset{\text{ }}{\text{C}}\text{HCH}_2\text{CH}_3$
<u>e</u> tyl	(Et-)	CH ₃ CH ₂ —	tert. <u>b</u> etyl	$\text{CH}_3-\overset{\text{ }}{\text{C}}-\text{CH}_3$ CH ₃
<u>p</u> ropyl	(Pr-)	CH ₃ CH ₂ CH ₂ —	<u>p</u> entyl	CH ₃ CH ₂ CH ₂ CH ₂ CH ₂ —
<u>i</u> sopropyl		$\text{CH}_3\overset{\text{ }}{\text{C}}\text{HCH}_3$	<u>i</u> sopentyl	$\text{CH}_3\overset{\text{ }}{\text{C}}\text{HCH}_2\text{CH}_2$ — CH ₃
<u>b</u> etyl	(Bu-)	CH ₃ CH ₂ CH ₂ CH ₂ —	alkyl	R—
<u>i</u> sobutyl		$\text{CH}_3\overset{\text{ }}{\text{C}}\text{HCH}_2$ — CH ₃		

Ibland används beteckningen n- (= normal) framför alkylgrupp för att tala om att kolkedjan **ej** är grenad.

Ex n-propyl = CH₃CH₂CH₂— och n-butyl = CH₃CH₂CH₂CH₂—

Detta gäller också vanliga kolväten. Ex n-pentan =

För att namnge en förening entydigt och systematiskt används:

IUPAC-SYSTEMET (International Union of Pure and Applied Chemistry)

Varje systematiskt namn består av tre delar:

- 1 GRUNDSKELETT (från antalet kol i längsta kolkedjan)
- 2 ÄNDELSE (efternamn, funktionell grupp)
- 3 ETT ANTAL PREFIX (förnamn, substituent)

Ex. $\text{CH}_3\overset{\text{|}}{\text{C}}\text{HCH}_2\text{CH}_3$ namnges 2-metyl but an
|
CH₃ *Isopentan* 3. 1. 2.

1 Grundskelettet **but** kommer från den längsta kolkedjan. (4 C = butan).

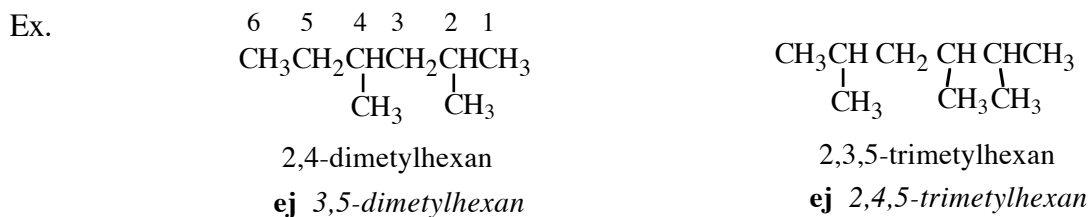
Om två kolkedjor är lika långa väljs den som har störst antal substituent.

2 Ändelsen **an** anger att föreningen är en **alkan** (Funktionell grupp).

3 Prefixen 2-metyl anger typ av substituent och dess position.

För **3** gäller:

- Att kolatomerna numeras från den ände som ger lägst nummer för första (skiljande) substituent.
- Då flera identiska substituent förekommer i molekylens anges deras antal med prefix av typen: di, tri, tetra, penta, hexa för två, tre, fyra, fem resp. sex grupper.

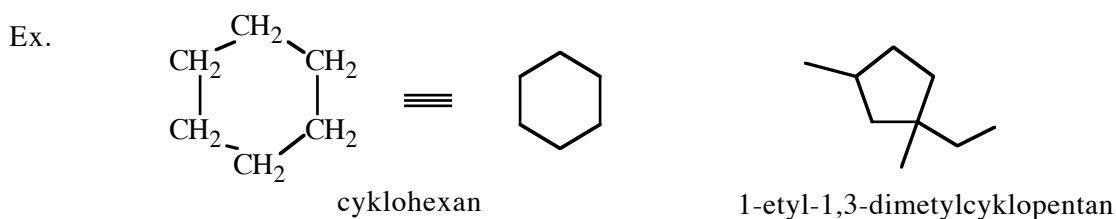
- Substituenterna skrivs i alfabetisk ordning. *Prefixen av typen di, tri, osv räknas ej* (jmf understrykning sid. 2 och exempel nedan, undantag är vanliga t.ex. "Handbook").

CYKLOALKANER

Monocykliska: C_nH_{2n}

Cykliska kolväten namnges efter antalet kolatomer i ringen och ges prefixet **cyklo-**

Cykloalkaner kan också betraktas som substituent ex. cyklopropyl, cyklohexyl osv

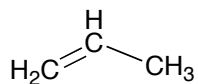
FUNKTIONELL GRUPP

För molekyler innehållande **funktionell grupp** gäller:

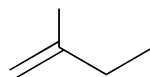
- A Grundskelettet skall innehålla den viktigaste funktionella gruppen och den **längsta möjliga kolkedja**.
- B Numreringen skall göras så att funktionella gruppen får så **låg nummer** som möjligt.
- C. Numreringen av funktionella gruppen sätts direkt framför ändelsen alternativt framför grundnamnet ex. But-1-en alt. 1-Buten.

ALKENER omättade kolväten (C_nH_{2n}) Ändelsen **-en**

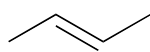
Ex. $H_2C=CH_2$ Eten *Etylen* Vanliga trivialnamn med kursiv text

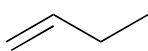
Propen

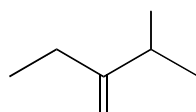
2-Metilbut-1-en
Isopren

But-1-en

But-2-en

2-Etyl-3-metyl-but-1-en

Numrering ska alltid gå genom dubbelbindningen

Vid två dubbelbindningar ▶ ändelsen **-adien**

Vid tre dubbelbindningar ▶ ändelsen **-atrien**

ALKYNER omättade kolväten (C_nH_{2n-2})

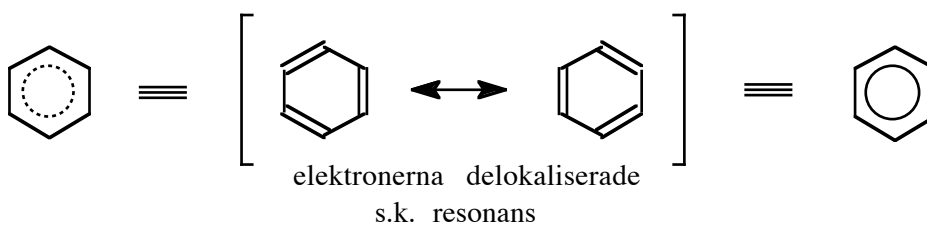
Ändelse **-yn** Namnges på samma sätt som alkener

$H-C\equiv C-H$ Etyn *Acetylen* $H-C\equiv C-CH_2-CH_3$ But-1-yn (1-Butyn)

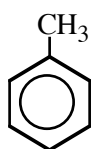
$H-C\equiv C-CH_3$ Propyn $H_3C-C\equiv C-CH_3$ But-2-yn (2-Butyn)

AROMATISKA KOLVÄTEN

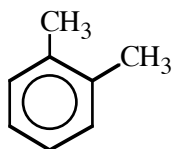
Bensen

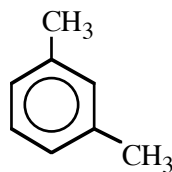
Ex

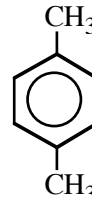
toluen

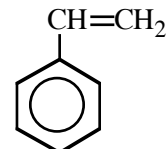
o-xylen

m-xylen

p-xylen

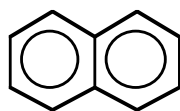
styren

o = orto

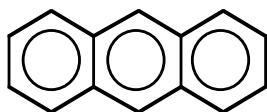
m = meta

p = para

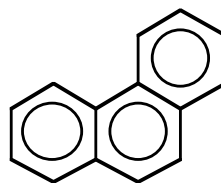
Polyaromatiska kolväten

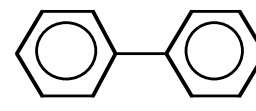
naftalen

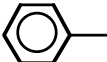

antracen

fenantren

difenyl
bifenyl

Som substituent betecknas gruppen fenyl och förkortas Ph - eller φ - (äldre beteckning)

t.ex. *Styren* heter då fenyleten

HALOGENFÖRENINGAR

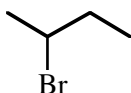
$R-F$ $R-Cl$ $R-Br$ $R-I$ = $R-X$ *Samlings beteckning*

Halogenerna (X) betraktas alltid som substituent på motsvarande kolväte.

Ex

1-klorbutan

2-brombutan

2-jod-2-metylpropan

Trivialnamn på några vanliga halogenföreningar

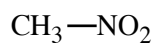
CH_3I	<i>metyljodid</i>	$CH_2=CH-Cl$	<i>vinylklorid</i>
CH_2Cl_2	<i>metylenklorid</i>	$CH_2=CH-CH_2-Cl$	<i>allylklorid</i>
$CHCl_3$	<i>kloroform</i>	$Ph-CH_2-Cl$	<i>bensylklorid</i>
CCl_4	<i>koltetraklorid</i>		

NITROFÖRENINGAR

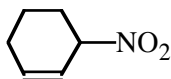
$R-NO_2$

Nitrogruppen betraktas alltid som substituent

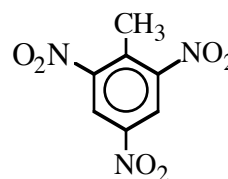
Ex

nitrometan

3-nitrocyclohexen

2,4,6-trinitrotoluen *trotyl*

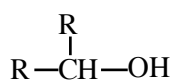
ALKOHOLER

Funktionell grupp – OH (alifatiskt bunden)

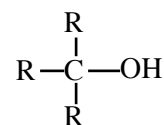
Tre olika typer av alkoholer:

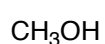
primär

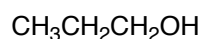
sekundär

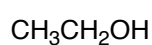
tertiär

Alkoholer namnges genom att ändelsen **-ol** läggs till motsvarande kolväte

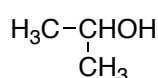
Metanol

Propan-1-ol (1-Propanol)

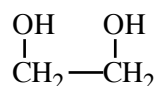

Etanol

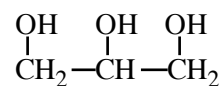

Propan-2-ol (2-propanol)

Trivialnamn på några vanliga alkoholer:

*Bensylalkohol**glykol*
etylenglykol

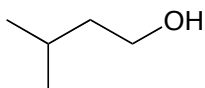
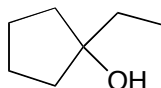
två-värd alkohol

glycerol
glycerin

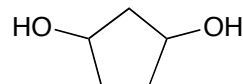
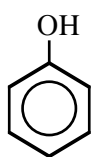
tre-värd alkohol

Funktionell grupp skall ha så lågt nummer som möjligt

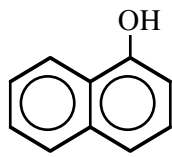
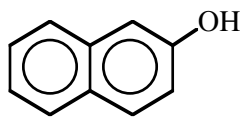
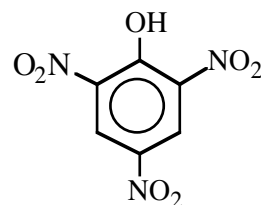
Ex

3-Metyl-butan-1-ol
(3-Metyl-1-butanol)

1-Etylcyklopentanol

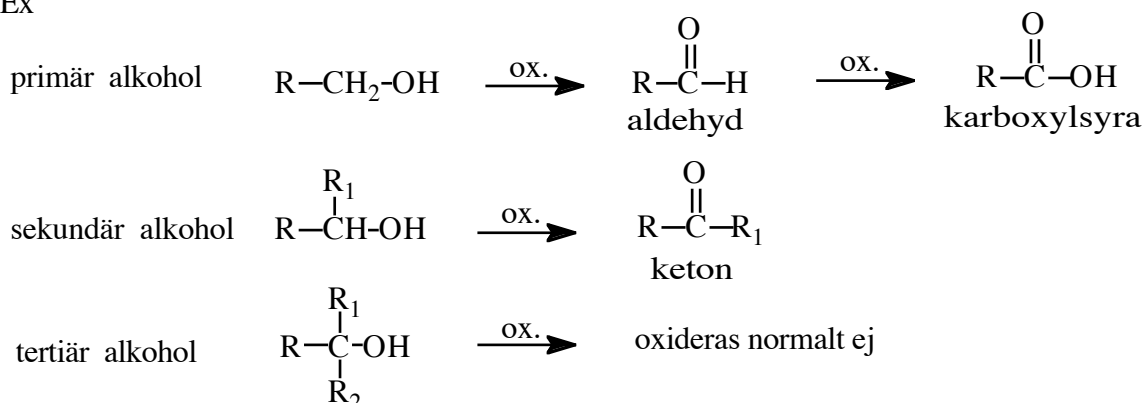
Cyklopentan-1,3-diol
(1,3-Cyklopentandiol)Vid komplicerade föreningar kan alkoholgruppen betraktas som substituent och benämnas då **hydroxi-****FENOLER**Förening med en hydroxigrupp direkt bunden till en aromatisk ring kallas **fenoler**

fenol

1- naftol
*α-naftol*2-naftol
*β-naftol*2,4,6-trinitrofenol
pikrinsyra

Oxidation av alkoholer

Ex

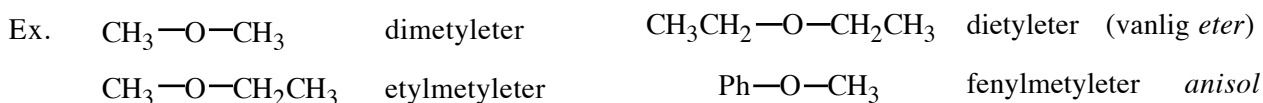

ETRAR

Namnges genom att ange alkylgrupperna i bokstavsordning följt av ordet **eter**

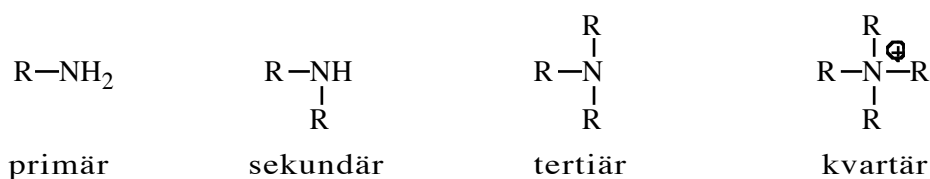
dvs. alkylalkyleter eller dialkyleter

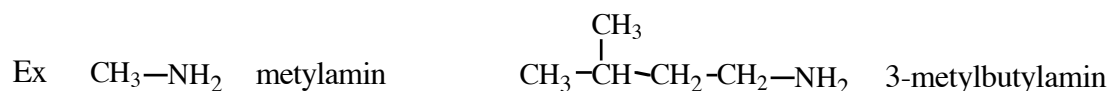
Etergruppen behandlas ofta som substituent och får då namnet metoxi-, etoxi-, fenoxi- osv

AMINER

Fyra olika typer av aminer

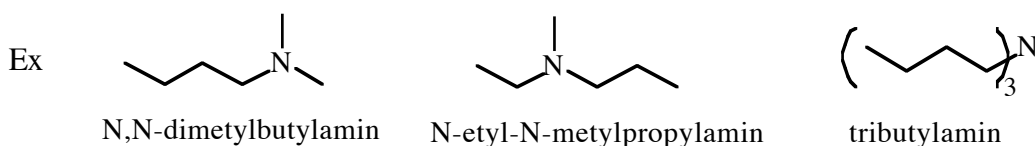

Primära aminer namnges med **alkyl** följt av ordet **amin**

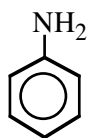

Sekundära och tertiära aminer namnges genom att den mest komplexa (flest kol) alkylgruppen bildar basnamn och övriga alkylgrupper bundna till kvävet behandlas som substituent med prefixet N-.

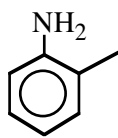
Om alla alkylgrupper bundna till kväve är identiska förenklas namngivningen

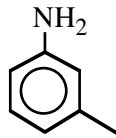
Några vanliga aromatiska aminer

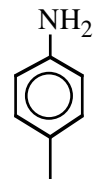
anilin

2-metylanilin
o-toluidin

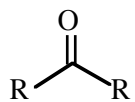
3-metylanilin
m-toluidin

4-metylanilin
p-toluidin

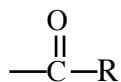
Aminogruppen kan även behandlas som substituent och betecknas då **amino-**

KETONER

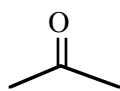
Ändelse **-on** eller prefix **oxo-**

Funktionell grupp

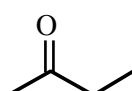

(karbonyl grupp $-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-$)

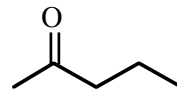
Ex

propanon
acetone

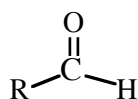

butanon

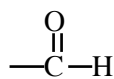
2-pentanon

ALDEHYDER

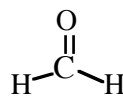

Ändelse **-al**

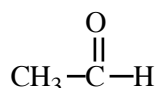
Funktionell grupp

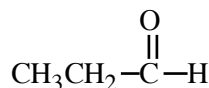
- CHO

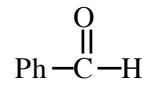
metanal
formaldehyd

etanal
acetaldehyd

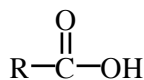

propanal
propionaldehyd

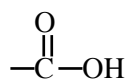

bensaldehyd

KARBOXYLSYROR

Funktionell grupp

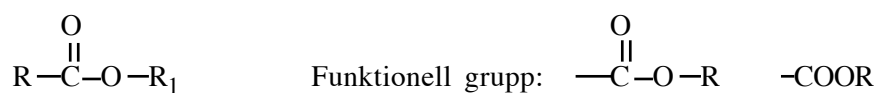
-COOH

Ändelse **-syra** motsvarande salt har ändelsen **-oat**

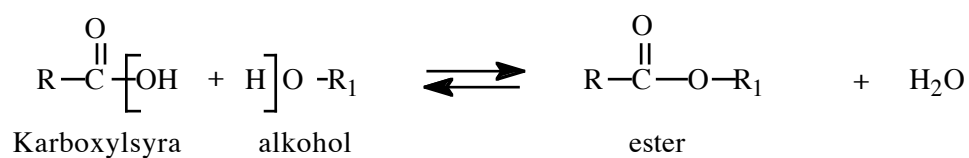

Karboxylsyror:

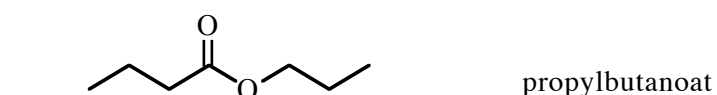
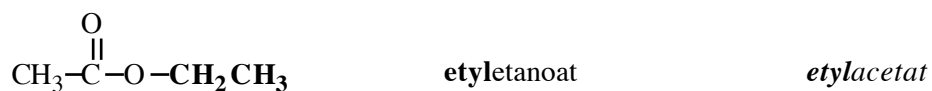
Strukturformel	Systematiskt namn	Trivialnamn	Motsvarande salt	
			Systemnamn	Trivialnamn
HCOOH	metansyra	<i>myrsyra</i>	metanoat	<i>formiat</i>
CH ₃ COOH	etansyra	<i>ättiksyra</i>	etanoat	<i>acetat</i>
CH ₃ CH ₂ COOH	propansyra	<i>propionsyra</i>	propanoat	<i>propionat</i>
CH ₃ CH ₂ CH ₂ COOH	butansyra	<i>smörsyra</i>	butanoat	<i>butyrat</i>
CH ₃ CH ₂ CH ₂ CH ₂ COOH	pentansyra	<i>valeriansyra</i>	pentanoat	<u>valeriat</u>
CH ₃ -(CH ₂) ₁₄ COOH	hexadekansyra	<i>palmitinsyra</i>		<i>palmitat</i>
CH ₃ -(CH ₂) ₁₆ COOH	oktadekansyra	<i>stearinsyra</i>		<i>stearat</i>
Ph-COOH	bensoesyra			
Ph-CH=CH-COOH	3-fenylpropensyra	<i>kanelnsyra</i>		
CH ₃ (CH ₂) ₇ CH=CH(CH ₂) ₇ COOH	cis-9-oktadekansyra	<i>oljesyra</i>		<i>oleat</i>

KARBOXYLSYRADERIVAT**ESTRAR**

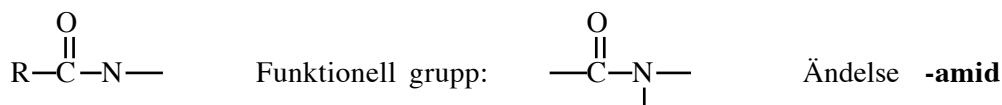
Framställning:

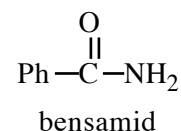
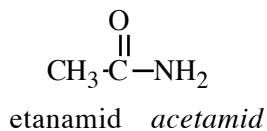
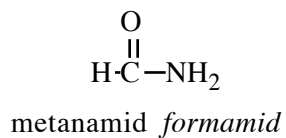
Namngivning: Alkoholens alkylgrupp följt av syrasaltets namn (ändelsen -oat)

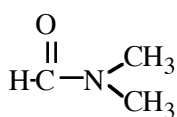
AMIDER

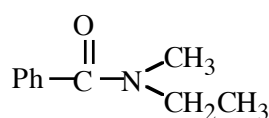
Primära amider: ex

Sekundära och tertiära amider namnges som N-alkyl substituerade primära amider

N,N-dimetylmetylamid
N,N-dimetylformamid DMF

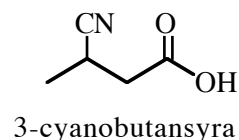
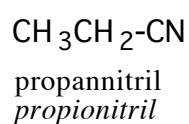
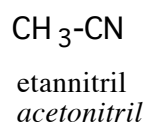
N-etyl-N-metylbensamid

NITRILER

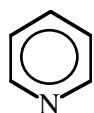
R-CN   Funktionell grupp -CN -C $\equiv$ N

Ändelse **-nitril** eller prefix **cyano-**

Ändelse - **nitril** eller prefix **cyano-**

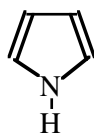
HETROCYKLISKA FÖRENINGAR

pyridine

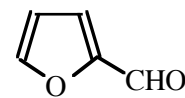
furan

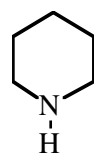
pyrrol

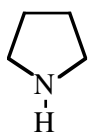
tiofen

furfural

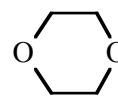
piperidin

pyrrolidin

tetrahydrofuran

dioxan